

МОРОЗ Світлана Едуардівна

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри харчових технологій,
Полтавський державний аграрний університет
<http://orcid.org/0000-0001-7180-3060>
e-mail: svitlana.moroz@pdau.edu.ua

КАЛАШНИК Олена Володимирівна

кандидат технічних наук, доцент
доцент кафедри харчових технологій,
Полтавський державний аграрний університет
<https://orcid.org/0000-0001-9281-2564>
e-mail: olena.kalashnyk@pdaa.edu.ua

ЛЕБІДЬ Микита Андрійович

здобувач
Полтавський державний аграрний університет
e-mail: mykyta.lebid@st.pdau.edu.ua

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ МОРОЗИВА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

У статті проаналізовано поточний стан ринку морозива в умовах економічної нестабільності, спричиненої війною, висвітлено основні тенденції розвитку галузі, зокрема динаміку виробництва та споживання морозива в Україні за останні роки. Розглянуто вплив зовнішніх факторів на зниження попиту й виробництва, а також відзначено значний потенціал галузі для експорту продукції на міжнародні ринки. Особлива увага приділяється ролі великих виробників і малих підприємств, їх здатності адаптуватися до нових умов ринку, використовуючи інноваційні підходи та оптимізуючи процеси. Аналізуються перспективи розвитку галузі в умовах активної фази воєнних дій, зокрема можливості розширення експорту до країн Європи, Азії та Америки. Розглянуто перспективи подальшого розвитку галузі після завершення воєнних дій, нові можливості для експорту та зміцнення позицій України на глобальному ринку.

Ключові слова: ринок морозива, експорт, економічна нестабільність, виробництво, інновації.

MOROZ Svitlana, KALASHNYK Olena, LEBID Mykyta

Poltava State Agrarian Academy

THE CURRENT STATE OF THE ICE CREAM MARKET IN UKRAINE: CHALLENGES AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The article analyzes the current state of the ice cream market in Ukraine under conditions of economic instability caused by the ongoing war. It highlights key trends in the development of the industry, focusing particularly on the dynamics of ice cream production and consumption in recent years. The study takes into account both external and internal factors that have influenced the market, including the decline in demand and production due to the military conflict, while noting the industry's substantial potential for growth in international markets.

The article provides a detailed examination of the role of large manufacturers and small enterprises in the market. It explores their respective abilities to adapt to new market conditions through innovative approaches, such as optimizing production processes and diversifying product offerings. The study also looks at how these businesses have managed to maintain operations amidst economic challenges, focusing on their strategies for resilience and innovation.

Additionally, the analysis considers the prospects for expanding Ukraine's ice cream exports to major international markets, particularly in Europe, Asia, and the Americas. The potential for Ukrainian ice cream producers to strengthen their competitive positions in the global market is also evaluated, with emphasis on the industry's response to shifting consumer preferences and logistical challenges posed by the war.

Moreover, the article assesses the longer-term prospects for the post-war recovery of the industry. It suggests that there are significant opportunities for growth in the export sector, as well as for the overall strengthening of Ukraine's position as a competitive player in the global ice cream market. The article concludes by offering insights into the strategies that can support the industry's sustainable development in both the short and long term, despite the adverse conditions brought about by the war.

Keywords: ice cream market, export, economic instability, production, innovation, Ukraine.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ

ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ринок морозива в Україні демонструє стійке зростання завдяки високій якості продукції та здатності конкурувати на міжнародному рівні. Це зумовлює необхідність детального вивчення умов його розвитку, викликів, зокрема під час воєнних дій, а також перспектив для збільшення експорту та зміцнення позицій на світовому ринку. Дослідження спрямоване на аналіз сучасного стану ринку морозива, що є важливим для формування стратегії подальшого розвитку галузі в умовах економічної та політичної нестабільності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЧИ ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження спирається на аналіз даних Державної служби статистики України, Державної митної служби, Європейської статистики (EU27), Асоціації українських виробників «Морозиво і заморожені продукти», Української асоціації аграрного бізнесу, які відстежують динаміку виробництва та експорту морозива. Попередні дослідження охоплювали різні аспекти ринку морозива, включаючи його структуру, вплив зовнішніх факторів на попит, використання сировини та інгредієнтів, а також роль великих і малих підприємств у структурі виробництва. Аналітичні публікації, зокрема Pro-Consulting і Ukrainian Business Award, оцінюють концентрацію виробництва, структуру попиту та інші аспекти розвитку ринку морозива.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Багато фахівців, експертів та аналітиків досліджували різні проблеми формування та розвитку ринку морозива в Україні, проте в умовах війни особливої актуальності набувають питання впливу турбулентного середовища на зниження виробництва та попиту на морозиво, адаптації виробників до змінених умов ринку, скорочення частки продукції, виробленої малими підприємцями через економічну нестабільність, а також стратегій зростання експорту. Ці аспекти потребують детального вивчення, оскільки вони визначають можливості для відновлення та розвитку галузі в умовах економічної нестабільності та успішного повернення до стабільної роботи після завершення воєнних дій.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз сучасного стану ринку морозива в Україні в умовах військових дій, вивчення динаміки експорту, а також оцінка впливу зовнішніх факторів на виробництво та споживання продукції. Завдання полягає у визначенні перспектив для подальшого розвитку галузі та пошуку шляхів адаптації до поточних викликів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБґРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Ринок морозива в Україні демонструє стійке зростання, зокрема завдяки високій якості продукції та здатності конкурувати на міжнародному рівні. На думку експертів, український ринок морозива розвивається якісно та кількісно, має значний потенціал і спроможний забезпечити потреби не тільки вітчизняного споживача, а й задовольнити попит закордонних партнерів [1]. За даними Державної служби статистики обсяг виробництва морозива в Україні демонструє позитивну тенденцію (табл. 1, рис. 1).

Таблиця 1

Обсяг виробленої продукції суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (виробництво морозива 10.52) [2]

2014		2015		2016		2017		2018	
Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП
2742526,2	39580,3	3633862,5	48570,0	4176776,2	58196,7	5234361,3	71270,6	6317455,4	82721,6
2019		2020		2021		2022		2023	
Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП	Всього, тис.грн	у т.ч. ФОП
7304805,0	98490,2	7286736,1	102751,1	8583406,1	124831,4	7653500,4	65721,2	-	-

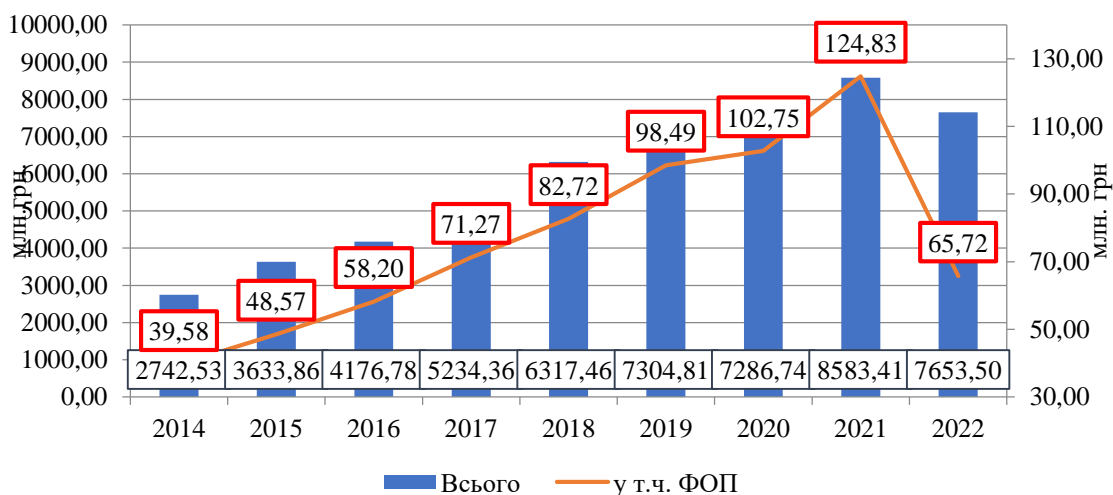


Рис. 1. Динаміка виробництва морозива в Україні

Джерело. Державна служба статистики [2]

На основі даних, наведених на рис. 1, можна зробити кілька важливих висновків. Зокрема, виробництво морозива в Україні протягом досліджуваного періоду має тенденцію до зростання. Обсяги виробництва збільшилися з 2,74 млрд. грн. у 2014 році до 8,58 млрд. грн. у 2021 році, що свідчить про стабільний розвиток галузі протягом цього періоду. Виняток становить 2020 рік, коли спостерігалось зниження виробництва (з 7,30 млрд. грн. у 2019 році до 7,29 млрд. грн. у 2020 році) через вплив пандемії COVID-19, яка негативно позначилася на багатьох галузях економіки. Різке зниження виробництва морозива (до 7,65 млрд. грн.) також показує і 2022 рік – рік початку російської агресії проти України і активної фази воєнних дій.

Що стосується виробництва морозива фізичними особами-підприємцями протягом досліджуваного періоду, воно також демонструвало позитивну динаміку, починаючи з 39,58 млн. грн. у 2014 році до 124,83 млн. грн. у 2021 році. Як і у загальному виробництві, у 2022 році частка продукції, виробленої ФОП значно скоротилася до 65,72 млн. грн., що пов'язано з економічною нестабільністю в умовах війни. Якщо у 2014 році частка продукції, виробленої ФОП становила 1,44% від загального виробництва, й у 2021 році цей показник зріс до 1,45%, то у 2022 році показник знизився до 0,86%. На графіку чітко видно, що ФОП поступово збільшують свою присутність у цьому сегменті ринку. Однак, варто звернути увагу на те, що порівняно з великими виробниками, малий бізнес більш вразливий до впливу зовнішніх факторів. Це зумовлено обмеженими ресурсами, меншою стійкістю до змін у цінах на сировину та коливань попиту, а також складнощами в реалізації інноваційних рішень.

Ринок морозива в Україні, за даними аналітиків Pro-Consulting, значною мірою залежить від доступності сировини, зокрема молока, вершків і цукру. Ці базові інгредієнти впливають на собівартість продукції, а також її кінцеву ціну. З огляду на те, що морозиво не є товаром першої необхідності, купівельна спроможність населення і ціна продукту є визначальними факторами попиту. Для зниження витрат виробники можуть змінювати пропорції інгредієнтів або використовувати стабілізатори та емульгатори [3].

Варто зазначити, що близько 99% морозива, представленого на вітчизняному споживчому ринку, виробляється в Україні. Основними виробниками українського морозива є Житомирський маслозавод (ТМ «Рудь»), «Ласунка» (ТМ «Ласунка»), Львівський холодокомбінат (ТМ «Лімо»), фірма «Ласка» (ТМ «Ласка») та ФМ «Хладопром» (ТМ «Хладик»). Згідно з даними дослідницької компанії AR-Group, перші два виробники займають 50,5% загального ринку морозива в Україні, демонструючи домінуюче положення серед конкурентів. Ринок морозива, за інформацією Ukrainian Business Award, характеризується зростаючою концентрацією виробництва: великі бренди продовжують зміцнювати свої позиції, у той час як дрібні гравці втрачають конкурентоспроможність. Аналітики відзначають, що до топ-20 найкращих брендів морозива українського виробництва увійшли такі марки, як «Рудь», «Три Ведмеді», «Хрещатик», «Лімо» та «Монасо». Ця тенденція свідчить про зростання популярності якісного українського продукту та активізацію зусиль лідерів ринку в боротьбі за споживача (рис. 2) [4].

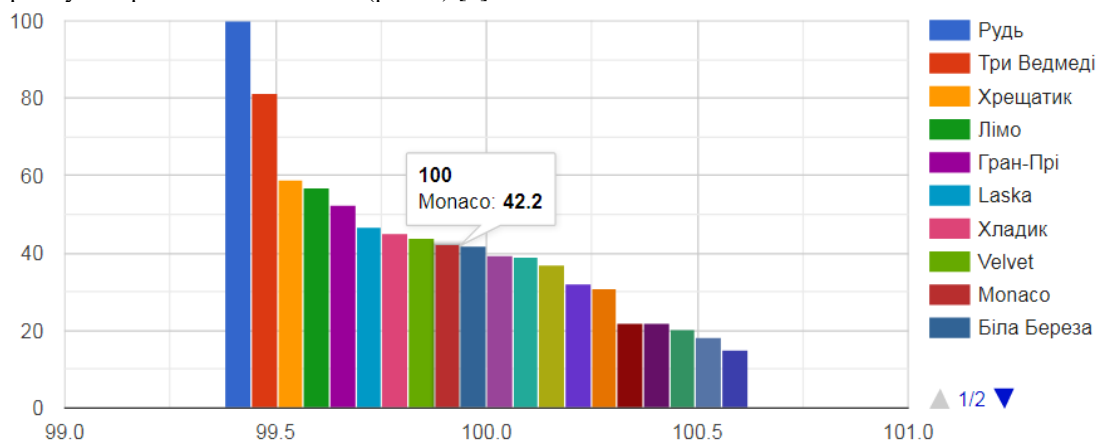


Рис. 2. Рейтинг кращих брендів українського морозива

Джерело: Ukrainian Business Award [4]

Щоб визначити кращі бренди морозива українського виробництва фахівцями було досліджено більше 50 виробників та зібрано інформацію про їхні бренди. Методика відбору кращих брендів передбачала урахування кількості SKU на ринку; представленість у торговій мережі; коефіцієнт полицного простору; позитивні та негативні згадування у засобах масової інформації; впізнаваність ТМ та інші критерії [4].

Примітним є те, що аналіз попиту споживачів у 2024 році, який проводила компанія Favor [5], показав дещо інші результати споживчих уподобань (рис. 3).



Рис. 3. Фаворити споживачів у 2024 р.

Джерело: Favor [5]

Як видно на рис. 3, опитані споживачі віддають перевагу продукції ТМ Геркулес, ТМ Лімо, ТМ Рудь. За даними Асоціації українських виробників «Морозиво і заморожені продукти», найбільшими регіонами-виробниками морозива в Україні є Житомирська область (54,1% від загального обсягу виробництва), Харківська (18,5%), Дніпропетровська (11,2%), Львівська (5,6%) та Кіровоградська (4,5%). При цьому в Україні виробляється понад 900 видів морозива, серед яких найбільшу частку займає продукція з комбінованим складом – 55,4%, пломбір – 22,4%, вершкове – 11,3%, молочне – 1,8%, плодово-ягідне – 9,1% [6]. Найпопулярнішим видом морозива залишається класичний пломбір, який купують понад 80% населення. Пломбір випускається як в індивідуальній, так і в сімейній упаковці. Друге місце за популярністю посідає морозиво з фруктовими добавками, яке обирають близько 40% споживачів.

Узагальнюючи викладений матеріал, можна стверджувати, що під час повномасштабної війни український ринок морозива зазнав суттєвих трансформацій. Військові дії значно вплинули на ключові аспекти галузі, такі як логістика, виробничі потужності та споживчі настрої. Однією з найбільших проблем, на яку звертають увагу експерти, стало суттєве скорочення попиту, зумовлене масовим виїздом населення за кордон. Крім того, економічна нестабільність та зниження платоспроможності громадян спричинили зменшення витрат на непriorитетні товари, зокрема солодощі. Ці виклики вимагають від учасників ринку адаптації, впровадження інновацій та пошуку нових стратегій для збереження конкурентоспроможності та підтримки галузі в умовах кризи.

На думку провідного аналітика агентства «Інфагро», сучасний ринок морозива складно оцінювати в цифрах, оскільки з початком повномасштабного російського вторгнення Державна служба статистики і Державна митна служба призупинили публікацію статистичної інформації по всім категоріям морозива [7]. Попри це, виробники намагаються адаптуватися до нових умов, зокрема, шляхом оптимізації виробництва, зміни асортименту та переорієнтації на зовнішній ринок і експорт до країн, які підтримують Україну (рис. 4).



Рис. 4. Динаміка імпорту та експорту морозива 2022-2023 рр. (товарна позиція 2105 за УКТЗЕД)

Джерело: Митна статистика [8]

Як бачимо на рис. 4, загальна динаміка глобальних продажів морозива є зростаючою. Згідно наявних даних митних органів у 2023 році порівняно з 2022 р. експорт морозива зріс на 7,31 млн. дол. США, і досяг показника 23,53 млн. дол. США. Зростання складо 45,11%. Зауважимо, що митна статистика враховує лише товари, які фактично пройшли митний кордон України.

Водночас, за підсумками Української асоціації аграрного експорту (УААЕ) у 2023 р. на зовнішніх ринках продано майже 10 тис. тонн морозива, що на 44% більше від показника 2022 р. [9]. Загальний дохід при цьому збільшився на 67%, перевищивши 32 млн. дол. США. Як, бачимо, показники дещо відрізняються від тих, що оприлюднила ДМСУ, оскільки УААЕ може включати в свої оцінки угоди, що були укладені, але ще не реалізовані, або ж товари, що ще знаходяться в процесі відправлення. У будь-якому разі, ці показники в підсумку стали рекордними в історії України (рис. 5).

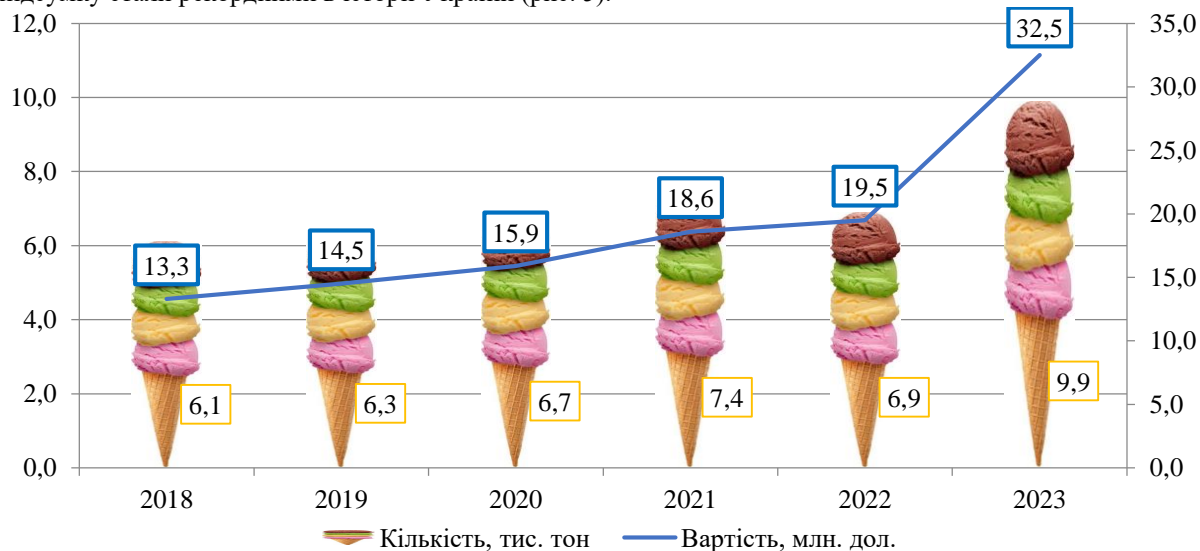


Рис. 5. Динаміка експорту морозива за даними УААЕ

Джерело: Ukrainian Agriculture Export Association [9]

Згідно з оновленими даними Міжнародного торгового центру, головними експортерами та споживачами морозива на світовому ринку залишаються країни Європейського Союзу [10]. Серед провідних експортерів українського морозива експерти виділяють Німеччину, Францію, Бельгію, Нідерланди, Польщу, Італію США та інші (рис. 6).

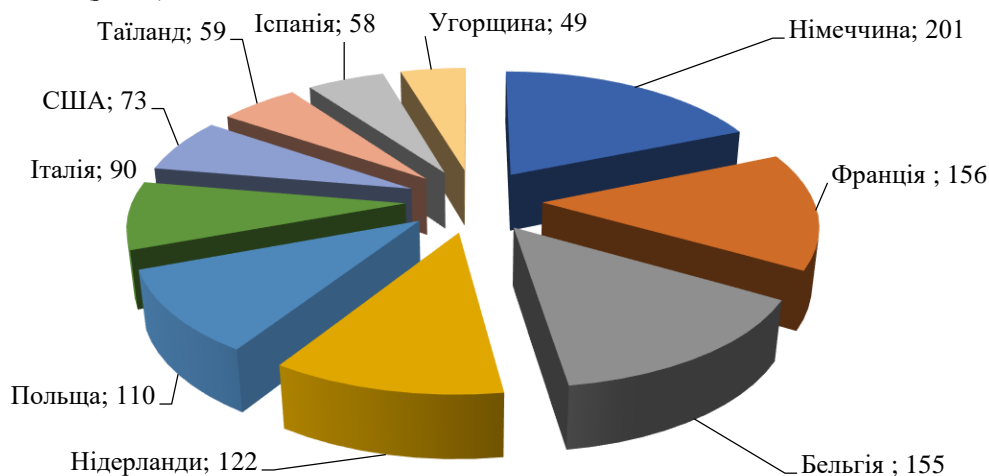


Рис. 6. Топ-10 експортерів українського морозива у Європі за підсумками 2022 р., (тис. тон)

Джерело: Ukrainian Agriculture Export Association [7]

Для порівняння, у 2023 році виторг з країнами Євросоюзу склав понад 19 млн. дол. США, або 60% від вартості всього експорту [11]. Основними покупцями українського морозива стали Молдова, Німеччина, Польща, Ізраїль, Литва, Чехія. Крім того, продовжуються продажі до Ізраїлю, Китаю, США, Литви, Болгарії. Як показав аналіз, географія збуту є доволі диверсифікованою, адже морозиво експортувалося також до Іраку, США, Китаю, ОАЕ, Кот-д'Івуару, Гамбії, Канади.

Слід зазначити, що наявність ринків збуту у різних куточках планети дозволяє українським експортерам менше залежати від кон'юнктурних змін в окремих країнах чи регіонах [12]. Таким чином,

позиції України на світовому ринку морозива посилюються, що підтверджується статистикою. У січні-березні 2024 р. Україна вже продала на зовнішніх ринках 2 тис. тонн морозива. Це на 23% більше від показника першого кварталу минулого 2023 року. Вартість цього річного експорту за досліджуваний період склала понад 7 млн. дол. США. (+25% до минулого року) [11]. Примітним є суттєве збільшення частки України у структурі європейського імпорту (рис. 7).

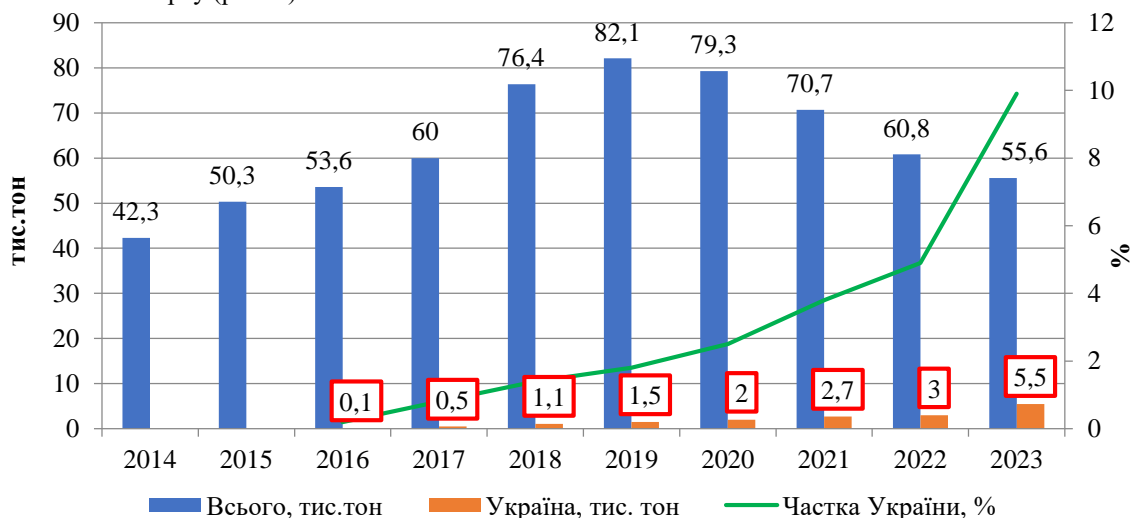


Рис. 7. Динаміка експорту морозива у країни ЄС, тис.тон

Джерело: slovoidilo.ua [13]

За даними Євростату (EU27) станом на 2 серпня 2024 року Україна значно збільшила експорт морозива у країни Євросоюзу. За підсумками 2023 року, майже 10% імпортного морозива в ЄС було українського виробництва – 5,5 тис. тонн на 17,7 млн. євро. Загалом країни ЄС завезли 55,6 тис. тон морозива на 217 млн. євро. (рис. 7).

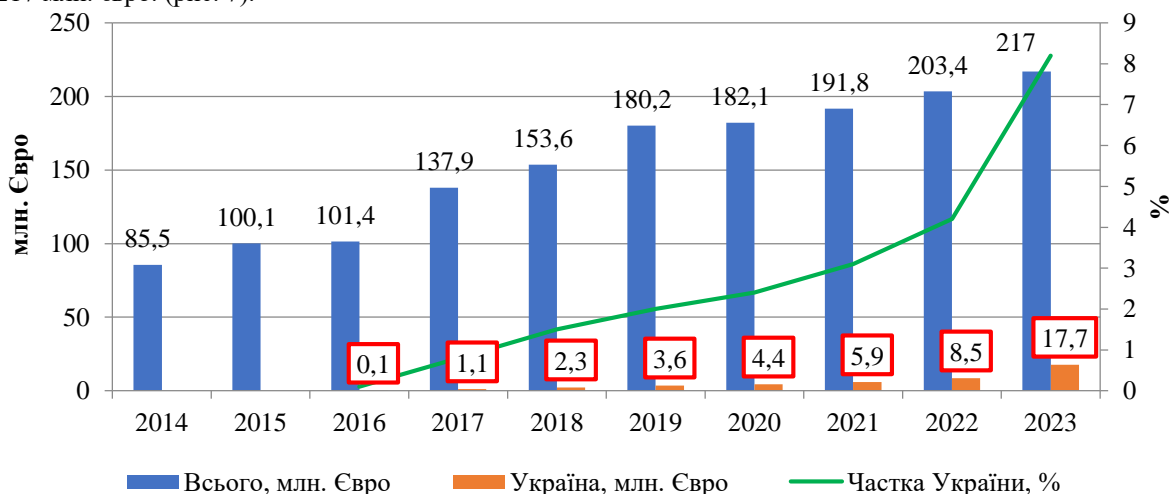


Рис. 7. Динаміка експорту морозива у країни ЄС, млн. Євро

Джерело: Official website of the European Union[14]

На загальних зборах Асоціації українських виробників «Морозиво і заморожені продукти» за результатами 2023 року було зазначено, що, незважаючи на складні умови, спричинені війною, галузь продемонструвала здатність адаптуватися до нових викликів і продовжує забезпечувати населення якісною продукцією, нарощуючи експортну діяльність. Першочерговими завданнями на 2024 рік було визначено:

- в умовах військового стану забезпечувати на постійній основі випуск соціально значущої та іншої продукції для потреб населення та Збройних Сил України;
- підтримувати на належному рівні темпи обсягів виробництва, у тому числі експортний потенціал, для відновлення економіки країни;
- сприяти відкриттю нових експортних ринків і посиленню присутності продукції на вже освоєних [15].

За підсумками 2024 року можна відзначити, що ці завдання частково вдалося реалізувати. Галузь показала позитивну динаміку у відновленні обсягів виробництва та збільшенні експортних поставок,

незважаючи на збереження низки викликів, пов'язаних із воєнними діями та економічною нестабільністю. Зокрема, розширення географії експорту та посилення співпраці з такими традиційними країнами-імпортерами, як Саудівська Аравія, Філіппіни, Малайзія та Сінгапур, стали ключовими досягненнями [16].

У науково-практичному аспекті варто підкреслити, що багаторічний досвід кооперації учасників Асоціації українських виробників «Морозиво і заморожені продукти», їх прагнення до впровадження інноваційних рішень, а також здатність адаптуватися до кризових умов створюють надійну основу для подальшого сталого розвитку галузі. Важливим фактором цього процесу є поступове підвищення конкурентоспроможності продукції через впровадження сучасних технологій, вдосконалення виробничих процесів, оптимізацію логістичних ланцюгів, розширення асортименту відповідно до вимог споживачів, а також беззаперечне дотримання високих стандартів якості та безпеки.

Хоча дедалі більше компаній гармонізують свої системи безпеки харчової продукції з європейськими регламентами, цей процес залишається переважно прерогативою великих підприємств, які володіють достатніми фінансовими, технічними та кадровими ресурсами для дотримання як українських, так і європейських вимог. Натомість малі та середні підприємства, що працюють виключно за внутрішніми стандартами, стикаються з численними викликами, серед яких неможливість виходу на ринки ЄС через невизнання українських стандартів. Це обмежує їхній експортний потенціал, доступ до іноземних інвестицій і можливості розширення бізнесу.

Однак ті компанії, які впроваджують гармонізовані системи якості та безпеки відповідно до вимог ЄС, демонструють значні переваги. Насамперед це включає підвищення конкурентоспроможності продукції, зокрема через адаптацію до міжнародних стандартів, таких як ISO 22000, HACCP або FSSC 22000. Впровадження таких стандартів сприяє оптимізації внутрішніх бізнес-процесів, покращенню якості кінцевої продукції, збільшенню ефективності виробництва та розширенню асортименту товарів [17]. Крім того, це відкриває можливості для партнерства з міжнародними компаніями, сприяє виходу на нові ринки й укріплює репутацію бренду.

Таким чином, підприємства, які орієнтуються на європейські ринки, демонструють вищу гнучкість і адаптивність до змін зовнішнього середовища. Це створює передумови для їх сталого розвитку, укріплення позицій на внутрішньому ринку та розширення присутності на міжнародній арені. Успішна інтеграція з європейськими регламентами також відіграє ключову роль у посиленні глобальних позицій України як важливого гравця на світовому ринку харчових продуктів, сприяючи економічному зростанню, залученню іноземних інвестицій та розвитку міжнародного співробітництва.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМКУ

Дослідження показало, що ринок морозива в Україні демонструє позитивну динаміку, попри виклики, спричинені російською агресією. У 2022 році галузь зазнала різкого зниження виробництва через військові дії, руйнування логістичних ланцюгів та зниження купівельної спроможності населення. Однак підприємства змогли швидко адаптуватися до нових умов, зокрема завдяки переорієнтації на зовнішні ринки. У 2023 році експорт морозива зріс на 45%, що свідчить про ефективність заходів, вжитих виробниками, а також про конкурентоспроможність української продукції на міжнародному ринку.

Важливу роль у розвитку галузі відіграють великі підприємства, які володіють достатніми ресурсами для впровадження міжнародних стандартів, таких як HACCP та ISO, що є ключовими умовами для розширення експортних можливостей. Здатність виробників інтегруватися у світові торговельні ланцюги забезпечує поступове зміцнення позицій України на глобальному ринку харчових продуктів.

В умовах війни український ринок морозива продовжує розвиватися завдяки адаптивності підприємств, використанню інноваційних підходів у виробництві та активному зростанню експорту. Перспективними напрямками подальших досліджень є детальний аналіз потенціалу нових експортних ринків, впровадження інноваційних технологій у виробничі процеси, зокрема використання натуральних інгредієнтів і нових стабілізаторів, а також вдосконалення співпраці з міжнародними партнерами.

Література

1. Бартковський І. Перспективи українського морозива та заморожених напівфабрикатів на ринку Китаю. URL <https://sinologist.com.ua/bartkovskiyj-perspektyvy-ukrayinskogo-morozyva-ta-zamorozhenyh-napivfabrykativ-na-rynku-kytayu/> (дата звернення 20.09.2024).
2. Обсяг виробленої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності у розрізі регіонів (2014–2022). URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 20.09.2024).
3. Аналіз ринку морозива в Україні. URL : <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-morozhenogo-ukrainy-2019-god>. (дата звернення 20.09.2024).
4. Топ-20 кращих брендів морозива. Ukrainian Business Award. URL : <https://uba.top/icecream>. (дата звернення 20.09.2024).

-
5. Поточні результати голосування 2024 року за інтегральною оцінкою у категорії молочна продукція. Морозиво. Favor. URL : <https://favor.com.ua/vote/products/ice-cream/?results=AA> дата звернення 20.09.2024).
 6. В Україні менше ніж за півроку виробили понад 60 тис. літрів морозива. URL : <https://allretail.ua/news/72776-v-ukrajini-menshe-nizh-za-pivroku-virobili-ponad-60-tis-litriv-moroziva> (дата звернення 20.09.2024).
 7. Огляд ринку українського морозива на другому році війни: вистачить всім, був би попит. URL : <https://delo.ua/business/oglyad-rinku-ukrayinskogo-moroziva-na-drugomu-roci-viini-vistacit-vsim-buv-bi-popit-419950>. (дата звернення 20.09.2024).
 8. Експорт-імпорт морозива 2022-2023 рр. Митна статистика. URL : <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/>(дата звернення 20.09.2024).
 9. Попит на українське морозиво за кордоном стрімко зростає. Ukrainian Agriculture Export Association. URL : <https://uaexport.org/2024/05/06/popit-na-ukrayinske-morozivo-za-kordonom-strimko-zrostaye/> (дата звернення 20.09.2024).
 10. Експорт морозива продовжує приносити стабільні доходи. URL : <https://uaexport.org/2023/05/16/eksport-moroziva-prodovzhuje-prinositi-stabilni-dohodi/> (дата звернення 20.09.2024).
 11. Українське морозиво набирає популярності за кордоном. URL : <https://delo.ua/agro/ukrayinske-morozivo-nabiraje-populyarnosti-za-kordonom-432193/>(дата звернення 20.09.2024).
 12. Україна закріплюється на глобальному ринку морозива. URL : <https://uaexport.org/2023/05/25/ukrayina-zakriplyuyetsya-na-globalnomu-rinku-moroziva/> (дата звернення 20.09.2024).
 13. Скільки українського морозива імпортують країни Євросоюзу. URL : <http://surl.li/ttjhm> (дата звернення 20.09.2024).
 14. EU ice cream production fell by 1.4% in 2023. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240807-1>(accessed September 20, 2024).
 15. Асоціація українських виробників «Морозиво і заморожені продукти». URL : https://aavm.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&layout=edit&id=1001&Itemid=101. (дата звернення 20.09.2024).
 16. За кордоном стрімко зростає попит на українське морозиво. URL : <https://www.growhow.in.ua/za-kordonom-strimko-zrostaie-popyt-na-ukrayinske-morozivo/>(дата звернення 20.09.2024).
 17. Васюткіна Н. В., Деревльов В. Л. Зміщення позицій українських виробників молочної продукції на зарубіжних ринках у контексті адаптивності підприємств галузі. БІЗНЕС-ІНФОРМ № 6, 2018. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-6_0-pages-231_239.pdf. (дата звернення 20.09.2024).

References

1. Bartkovskiy I. Perspektivy ukrainskoho morozyva ta zamorozhenykh napivfabrykativ na rynku Kytau. URL <https://sinologist.com.ua/bartkovskiy-perspektyvy-ukrayinskogo-moroziva-ta-zamorozhenykh-napivfabrykativ-na-rynku-kytau/> (data zvernennia 20.09.2024).
2. Obsiah vyroblenoi produktsii (tovariv, posluh) subiektiv hospodariuvannia za vydamy ekonomichnoi diialnosti u rozrizi rehioniv (2014–2022). URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (data zvernennia 20.09.2024).
3. Analiz rynku morozyva v Ukraini. URL : <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-morozhenogo-ukrainy-2019-god>. (data zvernennia 20.09.2024).
4. Top-20 krashchykh brendiv morozyva. Ukrainian Business Award. URL : <https://uba.top/icecream>. (data zvernennia 20.09.2024).
5. Potochni rezultaty holosuvannia 2024 roku za intehralnoiu otsinkoiu u katehorii molochna produktsiia. Morozyvo. Favor. URL : <https://favor.com.ua/vote/products/ice-cream/?results=AA> data zvernennia 20.09.2024).
6. V Ukraini menshe nizh za pivroku vyroblyli ponad 60 tys. litriv morozyva. URL : <https://allretail.ua/news/72776-v-ukrajini-menshe-nizh-za-pivroku-virobili-ponad-60-tis-litriv-moroziva> (data zvernennia 20.09.2024).
7. Ohliad rynku ukrainskoho morozyva na druhomu rotsi viini: vystachyt vsim, buv by popyt. URL : <https://delo.ua/business/oglyad-rinku-ukrayinskogo-moroziva-na-drugomu-roci-viini-vistacit-vsim-buv-bi-popit-419950>. (data zvernennia 20.09.2024).
8. Eksport-import morozyva 2022-2023 rr. Mytna statystyka. URL : <https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/>(data zvernennia 20.09.2024).
9. Popyt na ukrainske morozyvo za kordonom strimko zrostaie. Ukrainian Agriculture Export Association. URL : <https://uaexport.org/2024/05/06/popit-na-ukrayinske-morozivo-za-kordonom-strimko-zrostaye/> (data zvernennia 20.09.2024).
10. Eksport morozyva prodovzhuje prynosyty stabilni dokhody. URL : <https://uaexport.org/2023/05/16/eksport-moroziva-prodovzhuje-prinositi-stabilni-dohodi/> (data zvernennia 20.09.2024).
11. Ukrainske morozyvo nabyraie populiarnosti za kordonom. URL : <https://delo.ua/agro/ukrayinske-morozivo-nabiraje-populyarnosti-za-kordonom-432193/>(data zvernennia 20.09.2024).
12. Ukraina zakripliuetsia na hlobalnomu rynku morozyva. URL : <https://uaexport.org/2023/05/25/ukrayina-zakriplyuyetsya-na-globalnomu-rinku-moroziva/> (data zvernennia 20.09.2024).
13. Skilky ukrainskoho morozyva importuiut krainy Yevrosoiuzu. URL : <http://surl.li/ttjhm> (data zvernennia 20.09.2024).
14. EU ice cream production fell by 1.4% in 2023. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240807-1>(accessed September 20, 2024).
15. Asotsiatsiia ukrainskykh vyrobnykiv «Morozyvo i zamorozheni produkty». URL : https://aavm.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&layout=edit&id=1001&Itemid=101. (data zvernennia 20.09.2024).
16. Za kordonom strimko zrostaie popyt na ukrainske morozyvo. URL : <https://www.growhow.in.ua/za-kordonom-strimko-zrostaie-popyt-na-ukrayinske-morozivo/>(data zvernennia 20.09.2024).
17. Vasiutkina N. V., Derevlvov V. L. Zmitsnennia pozytsii ukrainskykh vyrobnykiv molochnoi produktsii na zarubizhnykh rynkakh u konteksti adaptivnosti pidpriemstv haluzi. BIZNES-INFORM № 6, 2018. URL : https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-6_0-pages-231_239.pdf. (data zvernennia 20.09.2024).